

lidní základ lidské povaze, na němž jest možno ve smyslu náboženském dále budovati.

Katecheta československého náboženství podá si jistě vždy ruku s učitelem občanské nauky a výchovy ke společné práci na zušlechťování dětské duše, tak jako s každým z ostatních laických učitelů na národní škole.

Jestliže snad jest přece nějaké neujasnění mezi naším učitelem náboženství a laickými učiteli, pak může vyplývati jediné z krajně pozitivistického hlediska, které z části ještě zaujímá dnešní škola k otázkám života pod vlivem některých myšlenkových směrů minulých desetiletí, které ve vědě a odtud i ve výchově a vyučování považovaly za hodnotné jen to, co se jevílo jako bezpečně empiricky zjištěné a dokázané. Tyto směry však se dnes již většinou přežívají a ustupují novodobému idealismu, který věří, že jest mnoho cenných hodnot, kterých nelze empirií dokazovati, a jenž hledí na vědecké problémy ne jako na výseky samy pro sebe uzavřené, jak si je zjednodušoval pro svoji potřebu pozitivismus, ale pod zorným úhlem vesmíru jednotného tvůrčího principu ve všehomíru, podkladu to nazírání náboženského.⁸⁾

Positivismus ve škole jest nejen ohlasem a dozníváním pozitivistické pedagogiky minulých desetiletí,⁹⁾ ale i jakousi reakcí na nesvobodu a útisk, jež bylo naší škole snášeti za byrokratického a církevního režimu před rokem 1918.

Co však je vpravdě pokrokové, to se vždy nakonec sejde v jedné linii. A tak i pokrokový učitel laické morálky a katecheta pokrokové církve.

Jaroslav Halbhuder.

Gadre J. G.

STOLETÁ PAMĚT SMRTI RAJA RAM MOHUN ROYE.

(Řeč, kterou pronesl Dr. J. G. Gadre, Bombay, v Essex Hall, London, dne 22. září 1933.)

Mám k vám dnes večer promluvíti o náboženském životě a o práci pro náboženství Raja Ram Mohun Roye. Nežli tak učiním, dovolte mi, abych vás upozornil na fakt, že temná polovina měsíce Bhadrapada, t. j. druhá polovina září, je zasvěcena slavností, kdy každý Hind, muž i žena, vzpomínají těch, kteří jim dali život. Jiná významná skutečnost je tato: zatím, co lidé slavnostně vzpomínají narozenin božstev i narozenin svých, u veli-

⁸⁾ Na dnešní školu v tomto směru působí zejména J. B. Kozák, E. Rádł, Uher i jiní.

⁹⁾ Učitelstvo národních škol se zejména ještě dosti nevymanilo z vlivu významných pedagogů-positivistů Krejčího a Čády, kteří v nedávné minulosti velmi na učitelstvo zapůsobili.

kých mužů, kteří zanechali svoje stopy v dějinách lidstva, je obyčejem slavnostně vzpomínati výročí jejich smrti. Tento obyčej najdeme nejen u Hindů, ale i u křesťanů, mohamedánů, pársistů a buddhistů. Důvod pro to je jasný: tenkrát člověk dosáhně velikosti, když cele vyplní úkol svého života. Myslím, že je to i v souhlase se skutečností, že jsme se dnes večer všichni shromáždili, abychom slavnostně vzpomenuli smrti Raja Ram Mohun Roye, který podle pravdy byl nazýván otcem moderní Indie.

Narodil se v době, kdy Bengal, a vlastně celá Indie, byla ponořena v hloubku nevědomosti a pověry; idolatrie převládala v celé zemi; tuhé kastovníctví dělilo třídu od třídy a člověk byl hodnocen podle kastovního rozvrstvení. Kněžství nejúčinněji zasahovalo do všech věcí, týkajících se života individua. Postavení ženy bylo naprosto neuspokojivé. Sňatky dětí byly v obecné zvyklosti — s tím důsledkem, že bylo v zemi veliké množství vdov. V Bengálu po věky spalování vdov v takové míře, že podle statistiky Ram Mohun Roye (v brožuře proti tomuto zločinu obyčej) bylo v provincii Bengálské za 14 let napočteno osm tisíc případů spalování vdov; to znamená průměrně šest set případů za rok. Obyčej tento nemá sankce ani v Sutrách, ani v platných zákonech. V několika případech byly dokonce i zdráhající se vdovy donucovány ke splnění starého obyčeje.

Když za takovýchto sociálních podmínek zazářila duše Ram Mohun Roye, vyzývající k pozvednutí a emancipování Indie z tohoto stavu nízké degradace, splnila se velká pravda, prohlášená Kršnou v Bhagavadgítě:

„Kdykoli dobro ve světě k úpadu spěje, ó Bharata, a zlo kupředu se dere, tenkrát já nasadím svoji silu.“

Přicházíme nyní k životu Raja Ram Mohun Roye a bude se zdáti, že jeho život byl zcela prostý. Narodil se 22. května 1772, ač někteří kladou datum jeho narození o dva roky později — k Radhanagar. Jeho otec byl Vaišnava a jeho matka Šakta, takže pieta a náboženská horlivost jednoho a konservativnost a pokorná oddanost druhého splynuly v jeho krvi. V časném věku dvanácti let byl poslán do školy v Patně, aby se učil perštině a arabštině a potom dvorním jazykům. Později, v šestnácti letech, byl poslán do Benaresu, aby se učil sanskrtu. Studiem těchto tří jazyků získal nechuť oproti idolatrii a postupně odkládal uctívání rodinných idolů. To přirozeně pohněvalo jeho otce tak, že musel opustiti domov. Ač mu teprve bylo osmnácte let, podnikl cestu do Tibetu, několik set mil od domova, pěšky, bez společníků, aby se tam učil budhistickým zásadám v původní řeči. Ve shodě se svým odporem k idolatrii nemohl tolerovati idolatrii tibetských lamů a počal s nimi disputovati. Oni s ním, přirozeně, nesouhlasili a dali mu svoji nelibost najevo takovým způsobem, že stěží unikl svým životem s pomocí několika tibetských žen, jimž vždy projevoval svoji vděčnost.

Jsa vyzbrojen důkladným studiem Sůter, počal disputovati s pandity. Tito nestrpěli, aby Ram Mohun Roy zasahoval do jejich náboženské povýšenosti a i oni počali s persekucí.

Ve věku dvaadvaceti let počal studovati angličtinu a četl Bibli. R. 1803 uveřejnil perský traktát s arabskou předmlouvou, nazvaný „Tuh-tat-ul-Muwahhidin“, t. j. „Dar monotheistům“, dílo, protestující proti idolatrii a pověře ve všech vyznáních, pokoušející se položit společné základy Universálního náboženství na doktríně o jedinství Boha.

Po smrti svého otce r. 1803 byl donucen na nátlak svojí rodiny hledati zaměstnání. Nejprve byl berním úředníkem a později se stal šeristedarem u dvora Mr. Digby. R. 1814, po odchodu Mr. Digby, vstoupil do veřejného života.

Jeho skutečná veřejná práce může býti ohraničena léty 1814 až 1830, kdy odejel do Anglie.

Prostudovav Bibli, počal dispute s křesťanskými misionáři, kteří to považovali za neoprávněný zásah do jejich vžitých práv. A tak Ram Mohun Roy se potkal s neporozuměním hinduistických Panditů na jedné a křesťanských misionářů na druhé straně. V tomto kritickém období jeho života opustili ho někteří dávní přátelé, takže stál ve svém zápase osamocen. Neztratil odvahy, naopak, podjal se s tím větší energií svého úkolu. Když se potkal s oposicí a persekucí na všech stranách, napsal tato slova: „Na cestě, kterou mi určují svědomí a pravda, já, rozený Brahmin, byl jsem vystaven výtkám některých mých příbuzných, jejichž předsudky jsou tuhé a jejich dočasná převaha závisí na současném systému. Ač množství jich shrnulo se na moji hlavu, trpělivě je nesu u víře, že přijde den, kdy moje pokorné snahy budou posuzovány spravedlivě — a snad uznávány s vděčností. V žádném případě této útěchy nepozbudu: motivy mého jednání jsou v harmonii s tou Bytostí, která vidí v skrytě a odlplácí zjevně.“

Tento projev čisté duše je nám klíčem k celému životu Ram Mohun Roye.

Raja Ram Mohun Roy založil Brahma Samaj r. 1828. Ne idolatrie, ale ctění věčné, nedosažitelné a neproměnné Bytosti, stvořitele a zachovatele universa.

Čtěte jeho essaye o výchově, právním a berním systému, jeho petice k parlamentu o zákazu zlého obyčeje spalování vdov, jeho názory na sňatky vdov. Čtěte jeho traktáty o výchově žen, o právech žen na dědictví předků. Čtěte jeho nespočetné překlady textů Ved a Upanišad, nebo jeho traktát „Učení Ježíše, vůdce k míru a blahu“. Pohlédněte s kterékoli stránky na život Rajaův, najdete vždy neumdlévající úsilí reformovati a obroditi sociální i náboženský život Indie.

Přihlédneme-li k náboženské historii světa, uzříme, že boží

ruka stále a účinně zasahuje do jeho běhu prostřednictvím velikých mužů. Čas od času se Bůh sám zjevuje.

Nejranější boží zjevení mělo lidstvo ve Védách: „Eko Devah Sarva Bhutešu Gudah“, „Jediná Nejvyšší Duše proniká celým stvořením“. Tato veliká a universální pravda stojí beze změny dodnes. Jistěže v pozdějším studiu náboženské historie Indie lidé uctívali množství bohů a bohyň — ale pravdou je to, co Sir Romesh Clunder Dutt jasně vyzdvihuje ve své „Civilisaci Indie“: „Zatím, co populární mysl staré Indie představovala si božství v každém přírodním jevu a zatím, co při obětech byly zpívány hymny různým přírodním bohům, zadumaný mudrlec věřil — i v tomto raném období, že všechny přírodní děje jsou dílem jediné Nejvyšší Síly a že všichni bohové nejsou než rozličná jména jediného, svrchovaného Boha.“

Následující éra zjevení se naplnila v Ježíši Kristu, který žil a zemřel ve službě lidství. Celým účelem jeho života bylo vésti lidstvo k poznání svrchovaného Boha. Nikdy si nepřisvojoval nadpřirozených sil, jak je patrné z mnohých jeho projevů. Čtete-li pozorně Kázání na hoře, je to důrazné odsouzení mnohých současných špatností. Bohužel, Ježíš Kristus stal se obětí brutálního násilí své doby. Pro fanatismus a nevědomost lidí nebylo jeho dílo dostatečně oceněno ve své pravdivé hloubce.

Potom přišla éra buddhismu. Když kněžská moc a idolatrie dosáhly svého vrcholu, objevil se veliký Buddha a učil svoje následovníky odkládati pověrečné obyčeje a zvykový ritualismus, následovat cestu dobra a spravedlnosti a praktikovati „ethinsa“ — „Dobročinnost“, jež jediná vede lidstvo k dosažení nirvany — svrchované blaženosti. Je to však skutečně ironie osudu, že — ačkoli celý život Buddhův byl jediným protestem proti bigotnosti a idolatrii — lidé po jeho smrti ctili jeho sochy.

Příští éra začala životem proroka Mohameda, jenž volal všechny národy pod prapor svrchovaného Boha.

Následující éra byla vedena reformátorem Martinem Lutherem. Jeho život se značně podobá životu Ram Mohun Roye. Lutherův otec byl puritánského ducha. I pro nepatrnou chybu byl Luther otcem mrskán tak, až krev tryskala z jeho těla; ve škole učitel ho bil nejméně patnáctkrát za den pro neučení se úkolům, nebo pro trochu darebáctví.

V místě, kde žil, nebylo úplného překladu Bible. Proto chopil se překladu Bible z hebrejského originálu. Tenkrátě papežství bylo na vrcholu moci a kvetlo prodávání odpustků. Luther shledal, že něco podobného nemá sankce v Bibli. Počal disputace s církevními úřady, ale potkal se s oposicí a persekucí. Když tak moře nesnázi ho obklopilo a jeho život byl každým okamžikem v nebezpečí, pravil: „Bůh mne nutí a žene. Nejsem pánem sebe sama. Přeji si klidu a jsem hnán doprostřed bouře.“

Když mu papež nařídil odvolati jeho názory, pravil: „Dokud

nebudu přesvědčen Písmem a rozumem, nemohu a nechci odvolatí cokolivěk, neboť moje svědomí je zajatcem božího slova a není to ani bezpečné, ani správné jítí proti svědomí. Zde je má opora. Nemohu jednatí jinak. K tomu mi dopomáhej Bůh. Amen."

Nejsou tyto city podobné těm, jež projevil Ram Mohun Roy tváří v tvář opozici a persekuci?

Možno říci, že potom následuje éra světců a mudrců Indie. Ačkoli sem tam ukázali tendenci k idolatrii a kastovnictví, přece vedoucím tónem jejich učení bylo otcovství Boha a bratrství lidstva. Vezměme na př. hymny Tukarama, se kterými jsem nejlépe obeznámen. Byl to veliký poeta-světec Západní Indie a jeho hymny staly se denním chlebem každé hinduistické domácnosti. Pravi: „Na každé stezce mé jsi se mnou, ó Pane. Cítím Tvou ruku v mé — jak vedeš mne, Kěž kráčíme na stezce života pod Tvojí ochranou. Jestliže má slova nezni v Tvé harmonii, Ty uvádíš je na pravou cestu. Ty sňal jsi ze mně pohanění a dal's mi odvahu. Všichni jsou moji přátelé, cítím veliké bratrství lidí. Ponevadž jsem v duchu a pravdě poznal Tvoji přítomnost, tančím opojen radostí."

Nemluví tato slova výmluvně o velikém, milujícím srdci světce? V minulosti bylo v Indii na sta takových poetů-svěců.

Potom přichází éra Ram Mohun Roye; Miss Collett, životopisec Rajův, to překrásně vystihuje: „Ram Mohun Roy stojí v historii jako živý most, přes něž kráčí Indie z nezměřitelné minulosti do slibné budoucnosti. Byl obloukem, pnuocím se nad propastí, jež zela mezi starým kastovnictvím a moderní humanitou, mezi pověrou a vědou, mezi despotismem a demokracií, mezi nehybným zvykem a pokrokem, mezi divokým polytheismem a čistým theismem; byl prostředníkem svému lidu, harmonický ve své vlastní osobnosti, již budoval častým utrpením v osamocení i konflikty mezi dávnou tradicí a nezadržitelnou osvětou."

Mnohé sociální a náboženské reformy, jež Raja Ram Mohun Roy započal v jediném životním období, jsou jen částečně pochopeny různými muži a institucemi Indie, ale není pochyby, že v pokroku času bude lépe oceněn jeho život i dílo. Šivnas Šastri, průkopník Brahmomisie a autor Historie Brahma Samaj dobře vystihuje to slovy:

„S dalekovidoucím geniem Ram Mohun Roye počíná nové ráno Indie a jde nezadržitelně kupředu, aby otevřelo dveře novému světlu. Velikost jeho díla bude plně objevena v přicházejícím věku."

Mr. Justice Ranade u příležitosti šedesátého třetího výročí shrnuje: „Ram Mohun Roy nehledí na Brahma Samaj jako na novou deklaraci božích cílů. Touží jen dosáhnouti harmonie lidské víry a jejího uplatnění v praxi striktní jedinobožskou úctou a ctěním Svrchované Duše srdcem a nikoli rukama, sebeobětová-

ním a nikoli obětí hmotnou. Nebylo nic cizího v jeho názorech. Přál si, aby mužové i ženy opatrovali starý poklad víry a hledali osvobození od pověry a nevědomosti. To byla práce, již zamýšlela provádět Brahma Samaj. Není na mně, abych řekl, jak dalece sliby byly splněny; nebyly-li splněny, není to hanbou jeho, ale naší. Před námi leží tentýž úkol, jako ležel před ním na počátku století. A naše budoucnost záleží na správném jeho rozluštění. Prosím vás u příležitosti tohoto výročí, abyste tento veliký úkol nosili ve svém srdci. Jestliže bude dosaženo harmonie mezi hlavou a srdcem, tělem a duší, indický monotheismus stane se největší mocí v zemi, spojující v pevný svazek 250 milionů lidí. Historické rozdíly vyznání budou dále existovati jako různé styly v architektuře. Křesťanský chrám nebude snad mítí vzhled mohamedánské mešity či arijského chrámu, ale rozdíly stylu a formy nebudou rušiti duchovní jednotu účelu. Po dokončení tohoto jiná veliká idea bude uskutečněna: sjednocení všech náboženství (jež Roy nosil hluboko ve svém srdci) — a tehdá lidé ve všech zemích budou volati jedním hlasem: „Tvoje království přišlo a nebesa sestoupila na zemi.“

Ram Mohun Roy odebral se do Anglie 15. listopadu 1830 s posláním moghulského císaře a také proto, aby zdvihl křížové tažení proti obyčejí spalování vdov, jehož zákaz chtěl dosáhnouti u parlamentu.

Bohužel, podnebí podkopalo jeho zdraví a zemřel 27. září r. 1833 v Bristolu, kde také jsou pochovány jeho ostatky.

V tento posvátný den stoleté památky smrti Raja Ram Mohun Roye projevme nejhlubší díky Bohu, že dal Indii tak vznešeného syna, jehož život a dílo bude majákem budoucím generacím. *)

Přel. O. Rutrle.

ROZHLEDY PO NÁBOŽ. VÝUCE A VÝCHOVĚ.

Jrs.

VÝVOJ CÍRKEVNÍCH A NÁBOŽ. POMĚRŮ V NĚMECKU.

Chceme-li pozorovat a posuzovat církevní a náboženské poměry v Německu, resp. jejich vývoj, nutno začítí zjevy poválečnými, neboť máme za to, že v Německu život církevně-náboženský souvisel s t. zv. válečnou a poválečnou psychosou, z níž se německé církve, ať protestantská, či římská nedostaly ven dosud.

*) Doufáme, že se zavděčíme našim čtenářům uveřejněním této přednášky. Ram Mohun Roy je důkazem, že boží duch vane, kam chce a není vázán jen na křesťanské církve. (Jan 3, 8.) Pozn. redakce.